

BÖLÜM 8

VİKTORYA DÖNEMİ DÜZ YAZISINDA EPİSTEMOLOJİK GERÇEKLİK

VİKTORYA DÖNEMİNE GİRERKEN EN ERKEN DÜZ YAZI USTALARININ GERÇEKLİK ANLAYIŞI

GELİŞİM ELÇİLERİ

Thomas Babington Macaulay'in (1800-1859) düz yazılarından *Tarih Romansı* Henry Neele'in aynı adlı eserinin gerçekçi incelemesidir. Macaulay, Neele'in adını zikretmeksizin geçmişteki tarihçilerin romansların sanallığına odaklandığını vurgular ve tarihçileri gerçeğe sadık kalmaları konusunda uyarır. Romanın canlılığı sadece geçmiş hayatın anlatımında yatmalıdır. Tarih kitabı ruhsal ve toplumsal olanı gerçekleştirir. Edebiyat ise felsefi, ahlâki ve ruhsal olanı sanatla gerçekleştirir. Sanat, sezgi ile kavranan bir hakikati açıklar. Sanat okuyucuya hakikati bildirir. Fakat bu bilimin açıkladığı gerçek değildir. Platon'da olduğu gibi ilham yoluyla, aklı aşan ve onun en üst düzeyini mümkün kılan bir bilgiye sanatta ulaşılır. Platinos'a göre hakikat bu dünyada yansıtılan güzelliğin, formlar dünyasında sezgi ile kavranmasıdır. Macaulay bu görüşün on dokuzuncu yüzyılda da gerçekliliğini koruduğunu savunur. Bunun en bariz örneği Alman düşünürler Schelling ve Schopenhauer'de gözlemlenecektir. Sanatçı, bilim adamlarının ve aklın sınırlı bilgisini aşan daha yüksek bilgi gözlemine hakikati ararken kavuşur. Sanatçı sezgisel bilgisini önermelerle aktarmaz, bunu olduğu gibi arar. Okur sanatta estetik kavramını simgeleştirirken bilim aynıya hedeflenir (Macaulay, 1828: 5-61). Bir şeyi yaşamak ona hâkim olmak değildir. Bir şeyi bilmek, onun hakkındaki gerçeği elde etmektir. Sanatta açık ve örtük hakikat bir aradayken, tarihte gizemli bir hakikat yoktur. I. A. Richards dilin göndergesel sembolik kullanımında gerçeği bulamaz ve bir göstergenin anlamı asla kesin değildir. Derrida gibi düşünürler çok sonraları edebiyatın hakikati bildirme-

diğini ve edebiyat dışı okumanın gereksizliğini savunurlar (Feyerabend, 1990: 91). L.A. Richards ve T.S. Eliot'ın çok sonraları belirttiği gibi Macaulay, okurun edebiyatın tadına varabilmesi için yazarın inançlarını benimsemesi gerektiği düşüncesine karşı çıkar. Edebiyat eserlerinin anlamı, onu oluşturan tek tek anlamların toplamına eşit olamaz, eser bir bütündür (Bağçe, 2010, 50).

John Stuart Mill (1806-1873), Bentham Faydacılığını, doğru veriyi ve ruhsalimsel pozitivizmi savunur. İnsanların en yüksek faydayı temin edecek en yüksek sayıda insana en yüksek mutluluğu sağlayacak şekilde var olmasını savunur. İnsanların davrandıkları gibi eyleme geçmelerini ve kendi haz ve çıkarlarını savunmalarını önerir. Ödül ve ceza, haz ve acı ilkesiyle birleşir ve *Mantık Sistemi* adlı eserinde, deneyciliği savunur. David Hume gibi Doğa'nın tek olduğuna inanır. Ona göre bilginin gerçekliği deneyimden gelir Duyu izlenimleri, zihinsel idelere dönüşür. Mill'e göre, tümevarım doğruyu bulmada tek geçerli yöntemdir. Gerçek, söylenen şeyin, iddianın konusu olan şeydir ve dış dünyada nesnel dünyada bulunur. Doğruyu söylemekle, gerçeği bilmek Mill'e göre farklıdır. Yağmur yağması bir gerçektir. Fakat dışarıda yağmur yağdığını söylemek doğrudur. Ayrıntıların çokluğu, gerçeği daha detaylı verir. Bilginin imkânı, onu mümkün kılar, gözlem, deneyim, yetenek ve akıl mümkünün özünü yansıtır (Mill, 1843: 5-28).

Mill, teselliyi mücadele ya da kusur ile hiçbir ilgisi olmayan şiirde aramıştır. Wordsworth'ün şiir teorisindeki düşünce ve duygu karmaşası, dokunaklı bir teoriye dönmüştür. Mill'e göre yaratıcı eser her zaman belirli dominant duyguları içerir. Şairin şiiri duygunun kendisidir ve duygunun ortaya attığı her düşünce karşı konulamaz bir şekilde duygu akımı ile taşınır. Mill'in şiir teorisi, edebi teoride yüzyıllardır tartışılan gerçek/değer ikilemini içerir (Mill, 1843: 148-149).

Mill, *Özgürlük Üzerine* adlı çalışmasında tek olan doğruyu arar ve Viktorya Britanya'sının zihinsel özgürlüğe kavuşmadığından yakınır ve Milton gibi denetimsiz basıma özgürlük talep eder ve sansüre karşı çıkar. Doğru olmasa da, doğruyu arayış çabası ortaya çıkmalıdır. Socrates ve İsa inançları dolayısıyla öldürülmüşlerdir. Doğrunun en ufak parçası bile düşünce kalıplarını değiştirebilir ve yeni bir düşünce mozağinde karmaşık verilere neden olabilir. Vasat olan değil, özgün olan bireyin düşünce özgürlüğünü tayin etmelidir. Böylece hayatın ve ileri düşüncenin önemi anlaşılır. Bilişsel (doğrulanabilir, *cognitive*) olan amaçtır. Doğrulama, çeşitli usullerle gözlem ve deney yaparak ortaya çıkar. Gözlemde doğanın akışına müdahale etmeksizin olan biten izlenir. Deneyde ise yapay olarak olgular oluşturulur (Mill, 1859: 15-28). İktisadi liberalizm yanında siyasi liberalizmin de çok etkili bir temsilcisi olan Mill, bireysel özgürlüğü savunmuştur. Hürriyet'e getirilecek sınırlamaların ancak başkalarına yönelik zararları önleme temeli üzerinde haklı kılınabileceğini iddia etmiştir. Mill'e göre çağındaki değişik sınıflar, komşular, ticari

meslekler ve profesyoneller eskiden olduğu gibi değişik dünyalara sahip değildiler fakat benzer konuşma stillerini, müziği benimseyip aynı yerlere giderler ve aynı nesnelere korkup ümitlenirler. Asimilasyon ve benzer özgürlükler hızla devam eder. Amaç aşağı sınıfları daha yüksek düzeye ulaştırmaktır. Eğitim herkese aynı genel gerçekleri ve ortak etkileri vermektedir. Uzak ülkelere ve uzak Britanya'daki topraklarla iletişim kurulmalıdır ve zaten ticaretin ve üretimin olduğu yerlere insanlar göç edebiliyor, fikirlerini özgürce beyan edebiliyor ve genel bir halk düşüncesi oluşturabiliyorlardır, ancak siyasetçiler halkın bir isteği olabileceğini bile genellikle düşünmüyorlardır. Ona göre eşitlik basmakalıptır. Böylece bireyselleşmiş düşman olan bir kombin ortaya çıkıyor. Mill, şayet düşünen halk sınıfı bunu farklılaştırmasa tek bir üretimle çıkmış gibi olan insanların yaradılışının devam edeceğini ifade eder. Üniforma gibi tek tip insanlar özelliklerini fark etmeye teşvik edilmelidirler. Öyle ki genelin dışında olan her şey dindışı, ahlâkdışı, hatta canavarca, eksantrik ve doğaya aykırı bulunacaktır. İnsanoğlu bir zamanlar alışmış olduğu farklılığı artık hızla yitirmeye karşı karşıyadır. Mill, incelenecek Carlyle gibi zamanın ruhunu eleştirir. Carlyle materyalizme karşı yazarken Mill, egalitarianizme karşı eleştirilerini yönetir Carlyle insanoğlunun kabine hitap ederken, Mill kafasına odaklanır ve Mill, «aşağı sınıfa» sempati duyan kalbe de karşı çıkar. Modern bir yazar avantajlı olmayan veya ayrıcalıklı olmayan sınıftan bahsedebilecekken, Mill için asimilasyon o kadar gerçekleşmiştir ki, «aşağı sınıf» terimini küçümseme olmaksızın kullanır. Toplumsal tabakadaki farklılıklar geneli değil, bireylerin gerçeklerini göstermelidirler.

VİKTORYA DÖNEMİNDE KÜLTÜR YORUMCULARI

Matthew Arnold (1822–1888) kültürü önemseyen biri olarak iyi bir eğitim alan kuşakların başarılı olacağına inanır ve bu misyonunu Milli Eğitim Müfettişi olarak üstlenir. Ona göre uygarlığın en büyük ürünü olan kültür Avrupa'da tek bir konfederasyon haline dönüşmelidir. Britanya, ada olmaktan çıkıp, Avrupa'nın bir parçası olmalıdır (Arnold, 1888: 67–77). Bu devlet tarafından gerçekleştirilecek kültürel reform serbest piyasayı savunan, devletin kendilerine karışmasını istemeyen Britanya'nın egemen sınıflarına ters düşen laissez-faire ekonomisidir. Halk okulları da seçkinler okullarını geçmelidir. Aristokrasi egemenliğinin ülke egemenliğinde yitirilmesiyle orta ve halk sınıf kendini çok iyi halk okullarında gerçekleştirmelidir. Ülke Amerikanlaşma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu sebepten güçlü bir devletin kuracağı çok iyi bir eğitim sistemi gereklidir. Örnek olarak, Arnold Fransız demokrasini verir. Amerika da halk kendisine yol gösterecek bir kültürden yoksun olarak iktidara geldiğinden Amerikalılaşmamış Fransa gibi bir demokrasi Britanya'da kurulmalıdır (Arnold: 1888: 82–90). *Demokrasi*'yi yazan Arnold'a göre Britanyalılar demokrasinin esas ilkesi olan eşitliği istemezken, demokrasiyi istediğini özgürce düşün-

mek ve özgürlük olarak görüyorlardı. En büyük eşitsizlik, herkesi eşit görerek üstün veya alt farklılıkları görmemek ve gerçeği kaçırmaktı. İngilizlerin sadece kendilerine mahsus olduğuna inandıkları fakir özgürlüğü sadece bu ırk için Tanrı tarafın-
dan bahsedilmiştir düşüncesi yıkılmalıdır ve Avrupa düşün gücü kurumsallaşmadır
(Arnold, 1888: 91-102). İngilizlerin istediklerini yapmak, söylemek ve her yolla
sürükleyebilirdi ve bu fikir Arnold'ın *Kültür ve Anarşi* kitabının ana düşüncesidir.
Eskiden gerçeği kültürde bulan aristokratlar şimdi kültür yoksunlardır. Avrupa ve
dünya hakkında bilgileri yoktur. Orta sınıfta kültürsüzdür ve eğlence düşkünü ve
Şovenizm meraklısı bir orta sınıf vardır ki, bunlar ağırbaşlı değildir. Bir de ağırbaşlı
orta sınıf da vardır ve bağınazdırlar. Bu Puriten grup hayatın gerçekleri olan güzellik,
düşünce ve insan ilişkilerinden hiç anlamazlar. Aşağı sınıf yoksul ve eğitimsizdir.
Uygarlık toplumda insanın insanlaşmasıdır. Fakat yoksullar hayvanlaşmıştır. Kül-
türsüz aristokratlar Barbaralardır, sadece bedensel açıdan gelişmişlerdir. Av ve spor
dışında hiçbir şeyden anlamazlar. Orta sınıf Philistine'leri temsil eder. Bu Filistinli
ilkel bir kabiledir. Alman Üniversite öğrencileri kültürsüz ve bilgisiz kasaba halkına
küçümseyerek Philister (yeni düşüncelere açık olmayan ve aydın niteliğine sahip
olmayan) derlerdi (Arnold 1888: 100-101). Yoksullar ise ayak takımıdır (Arnold,
1888: 12-73). Philistine grubu para kazanmanın esiri olmuşlardır. Arnold, Carlyle
ve Ruskin gibi endüstrileşmenin kültür ve düşünce yeteneğinden uzak olduğunu ve
gerçek uygarlıkla hiçbir ilişkisi olmadığını bilir. İngiliz orta sınıfının sadece kendi
bölgesine sıkıştığını <<provensal>> gözlemler ve faydacılık felsefesinin sınırlarını
gözlemleyerek «gerçeği» (Arnold, 1888: 3) arar. Provensalizm İngilizce olmayan
her şeyi reddediyordu. Esneklik, anlamlandırma ve karar mevki gibi özellikler gü-
zel sanatların ve hayatın özüdür. Şiir insanı teselli eder o yaşamın bir eleştirisidir
ve sonuçta dinin yerini alacaktır. Onun için şiirsiz kültür, kültürsüz uygarlık ol-
maz. Arnold, İngiltere de edebiyat eğitiminin önem ve anlamını belirten ilk yazar-
dır. Darwin sonrası dini değerlerin çöktüğü ve bunların yerine geçecek kavramların
araştırıldığı bir kusursuzluk macerasıdır ve kalıplaşmış kavramlardan kaçıp, aydın-
lığa kavuşmaktır ve kültür, düşünülmüş ve yazılmış fikirlerin öncelikle incelenmesi
gerekliliğinden doğar. Evrensel ve gerçek bilgi ve değer dağıncılığını içeren edebiyat,
dinin yaşamı yorumlama ve insanlara destek olma görevini amaçlar ve önemli bir
didaktizm sergiler.

Arnold'a göre, daha çok Fransız ve Alman edebiyatını etkileyen eleştiri, bir şeyin özünü görmek amacıyla bilginin, teknolojinin, felsefenin, tarihin, sanatın ve bilimin her dalına uygulanır. İngiliz edebiyatı araştırmacıları eleştiriyi uygulamak-
ta pek de başarılı olmadıklarını ve İngiliz edebiyatının eleştirinin yetersizliğinden
dolayı sıkıntı yaşadığını ileri sürer. Arnold'a göre kritik yapmak eleştirinin bir par-

çalışını oluşturmaya rağmen, sadece eleştiri yapmak eleştirmek demek değildir. Edebiyat eleştirisi, edebî bir eseri değerlendirmeyi, analiz etmeyi, tanımlamayı ve yorum yapmayı kapsar. Arnold'a göre bu eleştiriler ile yeni fikirler ortaya çıkar ve edebiyat daha derin konuların incelenmesi için gelişim gösterir. Arnold, Viktorya döneminin edebiyatını eleştiri ile geliştirmede yetersiz kaldığını ileri sürer. Ona göre bunun bir sebebi, toplumun politik ve dini idealler ile çok meşgul olduğundan toplumun bir şeyleri olduğu gibi görmemesidir. Ona Arnold'a göre Viktorya toplumu eleştirinin gerçek çıkarımlarda bulunması için gerekli olan ön yargısız eleştirden uzaktır.

Arnold, doğru bir eleştirinin kişinin eleştirdiği şeyi uzak bir bakış açısı ile yani önyargısız biçimde analiz etmesi ile yapılabileceğini savunur. Ancak ona göre ne yazık ki insanların çoğu alâ şeyleri olduğu gibi görme isteğine sahip olmayacaklar ve oldukça yetersiz yargılar onları tatmin etmeye yetecektir. Arnold, şairlerin şiirleri için muhteşem olayları seçmesi gerektiği görüşünü savunur. Bu eylemler zamandan bağımsız olup, insanın başlıca ilgi alanına en güçlü şekilde hitap ederle; elbette bu daha etkileyici olur. Arnold'a göre insani hisler ve ilgi alanları kalıcı ve aynıdır. Dolayısıyla bir olayın modern ya da eski olması, o olayın şiirsel ifadesinde bir etkiye sahip değildir. Önemli olan o şiirin kendinde var olan özellikleridir. Doğa gereği, insan için muhteşem ve heyecan verici olan onu cezbeder. Binlerce yıl önce meydana gelen bir olayı bugün bizim için daha küçük bir olaydan daha enteresandır. Şiirsel eserler ise kalıcı duygularımıza hitap eder. Bu nedenle duygular enteresan bir şekilde ifade edilmelidir. Bu bağlamda klasik yazarlar örnek alınmalıdır. Ancak klasik yazarlar sınırlı deneyimleri ve farklı şartları ile insanın tek esin kaynağı olamazlar. Örneğin erkek kardeşinin cesedi üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi ve ülkesinin kanunları ile ilgili sorunları anlatan Sofokles'in *Antigone*'si bugün çok da ilgiyi çekecek bir konu değildir. Bu nedenle klasik yazarlar genel okuyucu için en iyi birer entelektüel uyarıcı olamazlar ancak bireysel şair için kesinlikle en iyi öğretme kaynağıdır. İyi bir şairin kesinlikle bilmesi gereken konu seçimi, kusursuz bir yapıt ve ifadeyi destekleyecek bir karakter olmak üzere üç şey vardır. Şair klasiklerden tek bir çarpıcı düşünce ile ya da en mutlu imge ile üretilen büyük olaya bırakılmış ahlâki etkinin tarif edilemez bir şekilde muhteşem olan etkisini öğrenir. Şair, muhteşem bir klasik eserin kalbinin derinliklerine indikçe yapıtın önemini, asil sadeliğin ve dokunaklılığını kavradıkça klasik şairlerin amacının ahlâki izleniminin birliğini ve derinliğinin etkisini hissetmek olduğunun farkına varır. İşte bu amaç bu eserleri ölümsüzleştiren ihtişamdır. Bunun farkına varan şair, eserinde aynı etkiyi uyandırmak için çabalar. Her şeyden önemlisi modern eleştirinin jargonunu kullanarak zamanın geçiciliğine benzeyen ve zaman geçirmek için yazılan şiirler yazmaktan kendini alıkoyar. Arnold'a göre kültür ve şiir ile ilgilenen kişilerin çoğunda ahlâki eksiklikler vardır ve bu eksikliklerden dolayı cezalandırılırlar. Ancak buna

rağmen onların güzellik, nezaket, aydınlık ve insan doğasındaki bütünlük idealleri, mükemmelliği gerçek idealleri olarak sergiler. Bu nedenle nezaket ve aydınlık özellikleri, her insanda var olması gereken özelliklerdendir. Bu özelliklerin görüldüğü doğa bilimlerinde yazar, ilerleme kaydeden Antik Yunan'dan örnekler verir. Antik Yunan sanatının ve güzelliğinin temelinde, şeylerin olduğu gibi görmenin yattığına inanır. Arnold'a göre nasıl yaşamak gerektiği sorusu herkesi en çok ilgilendiren ve insanı sürekli meşgul eden ahlâki bir sorudur ve çoğu insan bu soruya ahlâkları bir şekilde yanıtını verir. Bu yarısını Milton'dan, Keats'ten ve Shakespeare'den örnekler vererek destekler. Arnold'a göre hiçbir eleştirmen, iyi bir şairi diğerlerinden ayrayanın hayata dair duyguları etkili ve içten bir şekilde uyarlamak olduğu düşüncesine karşı çıkmaz ve hayat ve ahlâk kavramları arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bu sebepten bir şiirin mükemmelliği, hayata dair bir diğer deyişle ahlâka dair kavramları ne kadar etkili ve güzel uyguladığına; bir diğer deyişle nasıl yaşamalı sorusuna nasıl yanıtı verdiğine bağlıdır. Arnold'a göre ahlâki değerlere karşı isyan içinde olan bir şiir, aynı zamanda hayata karşı isyan içinde olan bir şiir, aynı zamanda hayata karşı isyan içindedir. Arnold'a göre bir şiir hakkını vererek çalışılmalıdır çünkü hayatı yorumlamak, kendimizi teselli etmek ve varlığımızı sürdürmek için çalışacağımız şey şiirdir. Şiir olmadan bilim yetersiz kalır. Arnold, Wordsworth'ün şiirini tüm bilimlerin çehresindeki coşkulu ifade ve tüm bilgilerin nefesi ve ince ruhu tanımları ile destekler. Arnold'a göre şiirde incelenmesi gereken hususlar, şiirin biçimi ve konusudur. Ayrıca Aristoteles'in ifade ettiği gibi iyi bir şiirin bir gerçekliği ve ağırlığı olması gerekir.

John Ruskin (1819-1900) ekolojik sorunları gerçekçi bir üslupla anlatır. Kültürlü bir insan olarak Meinie civarında su ve kara canlılarının büyük bir parkta yaşamaları gerektiğini savunur. Geyikler, kuşlar ve balıkların özel bir bakıma tabi tutulmalarını önerir (1901: 6-7). Ruskin'e göre toplum sorunlarını ve ahlâki dersleri içeren kitaplar gerçekçidir ve en yetkin sanat eseri, en iyi düşünceleri yansıtabilendir. Sanat topluma hizmet etmelidir (1901: 53-54). Şair yarattığı imgelem sanatıyla okuyucunun duygu ve düşün gücünü geliştirmelidir. John Stuart Mill için de şiirin amacı gerçek hayatı resmedebilmektir. Raphaelite'ler öncesi dönem gibi Ruskin Ortaçağın gerçekçi sanatına ve güzelliğine hayran kalır ve endüstri çağı bacalarının, grotesk yapının kültürsüzleşmesinin ve hava ve insan kirliliğinin şehirleri sarmasını yerer. *Venedik Taşları* adlı yapıtında buradaki Rönesans mimarisini vebaya tutulmuş ayrıntılar olarak yorumlarken, Venedik'teki Ortaçağ sanatının yüceliğini vurgular. Mestre kanalındaki gondollar, şafak ve Ortaçağ gotik kültürü onu cezp eder. Ona göre Rönesans'ın başlamasıyla, şehrin mimarisi buzulmuş Gotik mimari bırakılmış ve olan eski Yunan yapılarının kötü taklitleri yer almıştır. Venedik'teki ahlâksal değerlerin yitirilmesi sanata da yansımıştır. Britanya'daki makineleşmiş toplumun ruhsuz binalarda yansıdığını gören Ruskin Gotik mimarinin yaratıcılığına odaklan-

mayı öğrenir (1901: 153–159). *Mimarinin Yedi Lambası/Işığı* adlı eserinde mimari-
de kullanılan özveri, gerçeklik, güç, güzellik, yaşam gücü bellek ve itaat değerlerini
savunur (Ruskin, 1901: 140–178). Ona göre inançlı ve erdemli olmayan bir toplum
güzel sanat yapıları ve eserleri üretemez. Bu özellikler bir sanat tarihi uzmanı olan
Ruskin'i geliştirmiştir. Ona göre en yüce sanat iyi insanların topluma örnek olduğu
ahlâksal ve erdemli ortamda oluşabilir. Bu yönle de toplumsal kusurlar daha göze
batar. Ruskin, Faydacılık felsefesinin hâkim olduğu her şeyin doğrusunun ve yararın
tartışıldığı bir dönemde gerçeği sadece güzellikte görür ve ona göre dünyadaki en
güzel olanlar en az ise yarayanlardır. O, tavus kuşlarına ve zambaklara taparken,
çürümüş tuğla yığını, leş kokulu ve makine takıntılı Londra'yı yerer ve güzelliği
sanatta görür. Güzellik ve sanattan sırf yüksek sınıflar değil, işçilerde yararlanma-
lıdır (Ruskin, 1901: 200–214). Ona göre zengin sınıf, fakirlere iyi ücret ödemeyi
reddederken, onların kurtuluş yolu olan kültürel gelişim ve erdemliliği de yadsır-
lar. Ruskin *Mimarinin İncelenmesi* adlı yazısında insanın yanan bir evde (Sanayi
toplumunun olduğu Britanya'da) sanat yapamayacağını vurgular. Britanya düşma-
nının her köşeden işgal ettiği bir yer olarak gözlemleyen Ruskin, öncelikle halkın
iyi beslenmesinin sağlanmasını önerir. Varlıklı bir sınıfa ait olan Ruskin bunu daha
önce anlayamadığından, sanat tutkusu fırtınalarına başvurduğunu savunur. Zengin
yaşam tarzının etkisiyle, işçi sınıfı kültürsüzlüğü hakkında haksızlık yaptığını iti-
raf eder ve suçluluk duygusunu Dickens ve tarzındaki gibi duyar (Ruskin, 1901:
230–251). Yoksulluk hakkında hiçbir şey yapamaması onu hayata küstürür: Artık
resim yapamaz ve kitap okuyamaz. Göğün maviliğinden bile nefret eder, çaresiz de
olsa, o ve bir ekibin ellinden geleni yapması gerektiğini savunur ve toplumsal ve
ekonomik sorunlara odaklanır ve kaderin de işçileri mutsuz ettiğini savunur. Mecazi
anlamda kaderin elinde, bir sopa, bir anahtar ve bir çivi vardır ve bunlar insanları
yönetirken, Herakles'in gücünü, Odysseus'un sabrını ve Lycurgus'un değişmez ya-
salarını yansıtır (Ruskin, 1901: 204). Kaderin kötü huyu açısından, Britanya do-
kuma tezgâhları gürültüsünden, aç insanın ve soğuktan ölen işçilerin haykırışlarını
duyamaz. *Zaman ve Medcezir* adlı yapıtında Ruskin, devletin öncelikli görevinin
vatandaşlarına iyi bir ev, giyinme, beslenme ve eğitim sağlaması olduğunu vurgular
ve sosyal ve kurumsallaşmış devlet önerir. Fakirleri kaba bulanları yerer ve onları
bu duruma düşüren varlıklardan daha kutsal olduklarına inanır ve zengin işveren-
lerin onları sömürmeye haklarının olmadığını vurgular. Yılda 3000 pound alan bir
patronun, haftada 30 pound alan bir işçiye sabretmesini söylemesinin acayip oldu-
ğunu savunur. Ruskin, toplumsal adaletsizliği görmeyenleri de eleştirir. Bu yazıları
Thackeray'nin yönettiği bir dergide de yayımlanınca halk bunların olmadığını ve
Britanya'da istikrarlı bir ekonomi ve toplum platformu olduğunu iddia eder ve buna
karşılık Ruskin sadece gerçeği yansıttığını vurgular (1901: 307). Ruskin yüksek işçi
ücretlerini, zorunlu ve harçsız orta öğretimi sağlık sigortasını, iyi barınma hakkını
ve yaşlılara emekli maaşı bağlanmasını teşvik etmiştir. Ruskin toplumun aksaklık-

larının zengini daha varlıklı, fakiri daha yoksul yaptığına inandığı <<laissez-faire>> serbest piyasanın ve kapitalizmin yerilmesine yer verirken, kâr odaklı ekonomiye de karşı çıkar. Fakat Ruskin toplu üretim yapan tüm fabrikaların kapatılması ve eski küçük atölyelere dönülmesi konusunda abartılıdır. On çocuklu işçilerin devletten izin almadan doğurmalarını da yermiş ve doğum kontrolü önermiştir. Bir sanatçı gibi atölyelerde çalışan işçiler böylece daha az boğaz doyurabilecekler ve refaha kavuşacaklardır. Ona göre düşünce ancak el emeğiyle sağlıklı olur ve el emeği düşünce sayesinde refah getirebilir ve hem zaten bay denen varlıklı ve bay denmesi gereken işçi bu yolla kendini ifade edebilir. Fabrikalarda insan dışında her şey üretilir. Pamuk arıtılır, çelik güçlendirilir. Fakat insanoğlu arıtılamaz, güçlenemez, yapılmaz ya da biçimlendirilemez (1901: 315-316). İşçiler bilinçsiz makinelere dönüşmüştür. Büyük Gotik katedrali yapan Ortaçağ ustaları, bunlar olmadan sanat ve tutkuyla görkemli yapılar yapmışlardır ve ona göre sanatsız sanayi hayvanidir; kalıplaşmış makineleşmedir. Bir demet çiçek parasal açıdan değersizdir fakat manevi değeri çok büyüktür. Bu paha biçilemez değerler ve nesnelere, sermaye sahipleri tarafından öncelikle üretilmelidir. Ancak böylesine duyarlı olan Ruskin Britanya sömürgeciliğini ve sömürgelerin Britanya'ya mutlak bağlılığı fikrini de savunur. Varlıklı sınıfın bir kalkan balığını en güzel kitaba tercih edebileceğini savunan Ruskin, sadece yoksulların değil, yüksek sınıfların da eğitilmesini önerir ve onların soylu İngiliz ve Arap atlarını yetiştirmek için verdiği parayı kitaplara vermediklerini savunur. Ruskin işçilerin, yüksek öğrenimini de destekler ve 1854'te Londra'da Working-men's Collage kurulur ve bu okula maddi yardım yapan Ruskin, burada sanat dersleri ve sunumlar verir (1901: 5, 6).

Sanatın ahlâki karmaşası üzerinde Ruskin durur ve bu kavramın özelliğini yarının ahlâki kişiliği ile karıştırmadan tanımlamaya çalışır. Ona göre ancak «tutkulu» ve ölümsüz sanatlılar ahlâki vizyonu olan eserler yazabilir ya da resimler yapılabilir. Bu bağlamda ahlâk uzun süreli düşünmeyi gerektiren bir kavramdır. Sanatçının ağır ahlâki sorumluluğu doğanın güzelliğini ortaya çıkarmaktır. Böyle bir vizyon küçümsenecek bir vizyon değildir ve hayatın saçmalıklarıyla ilgilenmez. Tam tersine; bu vizyonun ağırlığı ve asaleti vardır ve kutsal düzenin değerini anlamak için uygundur. Ruskin'e göre iyi bir sanat eseri, bir ulusun sosyal ve siyasi erdemlerini ifade eder çünkü dejenere olmuş bir toplumda iyi bir sanat eseri ortaya çıkmaz.

VİKTORYA DÖNEMİ DÜZ YAZISINDA DİNİ YAKLAŞIMLAR

Oxford Hareketi, Anglo-Katolik yeniden doğuştur. On dokuzuncu yüzyılın ilk otuz yılından sonra, eski öğretilere, dini uzmanlaşmaya, ayin yapmaya ve kilisede eğitime odaklanır. Bu özellikler ve bu ilkeler 1833'de akımı başlatan John Keble, Kardinal, John Henry gibi yazarlar tarafından liberalizm ve skepizme tepki olarak ortaya